

El plànol topogràfic del regadiu i ciutat de Manresa, de Marià Potó (1867)

Meritxell Gisbert i Traveria

Geògrafa

meritxell.gisbert@gmail.com

Resum

La Sèquia de Manresa (s. XIV) va permetre a aquesta ciutat establir una zona de regadiu, representada al *Plano topográfico y de regadío de la ciudad de Manresa*, traçat el 1867 per Marià Potó.

Paraules clau: sèquia, amidament, regadiu, fàbriques

Resumen: *El Plano topográfico y de regadío de la ciudad de Manresa, de Marià Potó (1867)*

La acequia o canal de Manresa (s. XIV) permitió a esta ciudad establecer una zona de regadío, representada en el *Plano topográfico y de regadío de la ciudad de Manresa*, trazado por Marià Potó en 1867.

Palabras clave: acequia, medición, regadío, fábricas

Abstract: *The topographic map of the system of irrigation of Manresa by Marià Potó (1867)*

The irrigation ditch of Manresa or *Sèquia* (s. XIV) allowed to this city to have an area of irrigation; it was surveyed in a topographical map (*Plano topográfico y de regadío de la ciudad de Manresa*), by the mapmaker Marià Potó in 1867.

Key words: irrigation ditch, measurement, irrigated land, factories

Introducció

La Sèquia de Manresa és una de las principals obres de canalització i regadiu de Catalunya. Durant els més de sis segles d'existència les obres de construcció, reparació i expansió, així com les tasques d'organització i gestió han anat generant una variada i valuosa documentació històrica, entre la qual destaca un important fons cartogràfic. Una part d'aquesta documentació ha estat analitzada en una sèrie d'estudis de caire històric, econòmic i paisatgístic (Casas, 2004). Malauradament, no succeeix el mateix pel que fa referència a la documentació cartogràfica, que en el millor dels casos ha estat esmentada o reproduïda, de forma molt parcial, per tal d'il·lustrar diverses publicacions (Oliveras, 1986).

El present treball té com a objectiu principal analitzar el *Plano de regadío y de la ciudad Manresa*, que va realitzar el mestre d'obres Marià Potó el 31 de gener del 1867¹. Aquest article s'insereix dins d'una línia de recerca més àmplia sobre la cartografia parcel·lària dels aprofitaments hídrics realitzada a Catalunya durant els segles XVIII i XIX. Es tracta d'un tipus de cartografia molt comuna aleshores a l'Europa occidental, on algun país com Holanda ja en disposava d'un abundant nombre des del segle XVII (Kain, Baigent, 1992, p. 15). La situació de Catalunya era força diferent, de manera que els primers exemples cal cercar-los a finals del segle XVIII amb documents tant interessants com el *Plano Ignographico que figura el ámbito del Estanque de Castellon, según su actual estado, y el que tenía el de Rosas...*, aixecat el 1763 a escala 1:1.555 pel geòmetra Josep Ribas (Ribas, 2001, p.70).

Serà, però, a partir de la dècada de 1830, quan, arran de la liberalització d'un bé escàs, l'aigua, fins aleshores sota control de les autoritats de l'Antic Règim, i amb l'extensió de la xarxa de regadiu per a usos agraris, industrials i de consum, quan s'assistirà a una autèntica eclosió d'aquest tipus de cartografia. Els plànols parcel·laris aixecats l'any 1836 per l'agrimensor Tomàs Soler i Ferrer del Rec Comtal i, entre 1838 i 1852, amb l'ajut del seu fill Joan Soler i Mestres del Canal de la Infanta constitueixen obres reeixides d'aquest tipus de cartografia (Nadal, Urteaga, Muro, 2006). Una cartografia que, tal com es posa de relleu en aquest treball, no es limità únicament a l'àrea de Barcelona, sinó que afectà el conjunt de Catalunya.

S'ha dividit aquest treball en sis apartats. En el primer es realitza una contextualització geogràfica de la Sèquia (longitud, profunditat, desnivell, situació geogràfica). En el segon, s'exposa una breu història d'aquest canal. En el tercer, es presentarà la informació, principalment cartogràfica, que serà objecte d'estudi. En el quart, s'aborden els motius pels quals es va aixecar l'esmentat plànol, tot i haver-n'hi ja un de parcel·lari del municipi de Manresa, aixecat

---

1. Tota la documentació relativa a la Sèquia de Manresa ha estat consultada al Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font. Vull agrair molt especialment l'ajut rebut d'Eva Xaver i Alba Bellido, arxiveres d'aquest arxiu, per la facilitació de tota la documentació necessària.

pocs anys abans (1853). El cinquè apartat estarà dedicat a analitzar, de forma breu, la formació i l'obra del seu autor: el mestre d'obres Marià Potó. El treball s'acabarà amb un apartat de conclusions i un apèndix amb el catàleg de la documentació cartogràfica estudiada.

Marc geogràfic i introducció històrica

La Sèquia de Manresa té un recorregut total de 26,7 quilòmetres amb 10 metres de desnivell total. El seu curs comença al municipi de Balsareny (concretament al castell d'aquest municipi), situat al nord de la comarca del Bages a 300 metres d'altitud. En aquest punt s'agafa l'aigua del riu Llobregat i a través d'un canal estret i poc profund, es fa passar l'aigua pels municipis de Sallent, Sant Fruitós de Bages, Santpedor i, finalment, pel de Manresa, on acaba el seu recorregut a la zona coneguda actualment com a Parc de l'Agulla. L'aigua dipositada en aquest punt, es distribueix pel terme municipal de Manresa mitjançant diversos ramals. Cal destacar, però, que els habitants de Manresa no disposen de tota l'aigua que volen del riu Llobregat, sinó que se'ls va concedir un límit de 1000 l/s. Aquesta limitació ha dut al llarg dels anys, com s'explicarà posteriorment, un seguit de conflictes pel control i ús d'aquesta.

La ciutat de Manresa, es va veure afectada per una gran sequera durant l'any 1336, que es va agreujar a l'inici del següent. A més, l'aigua del riu Cardener, que és el que passa per Manresa i havia de regar els camps, tenia uns nivells molt elevats de salinitat, fet que malmestia les collites regades amb la seva aigua.

Davant d'aquesta situació, els consellers de la ciutat, van decidir, que la solució al problema de la sequera podria ser que tots els ciutadans peregrinassin al santuari de Nostra Senyora de Montserrat. La peregrinació es va dur a terme tres dies després, però el resultat va ser nul, de manera que, tal com ho expressa l'historiador Joaquim Sarret: "Les terres continuaven seques, els camps sense cultivar, els arbres fruiters ressecs per ardor del sol, els ceps no donaven raïms...i molts ciutadans van haver d'abandonar la seva pàtria i hisenda buscant refugi a altres poblacions" (Sarret, 1987, p.14). L'esmentat text deixa ben clar que la peregrinació no va suposar cap millora i que la situació era la definida anteriorment, és a dir, deplorable.

Amb l'elecció dels nous consellers, el dia 1 d'abril, com cada any, es modificaren les mesures a seguir. Alguns dels nous consellers, veient que la situació ja era extrema, perquè gairebé no es podien aprofitar les collites més bones, van proposar desviar aigües del riu Llobregat cap a Manresa a través d'un canal, la qual cosa permetria compensar la manca d'aigua que patia la ciutat.

Tenint el projecte en ment, els síndics van buscar mestres en l'art d'anivellar (enginyers), per tal que fessin un estudi del terreny per on calia derivar l'aigua del Llobregat. Al mateix temps, el 29 de maig de 1339, alguns síndics van anar

a Barcelona per tal de presentar el projecte que volien dur a terme. Aquesta mateixa tasca es va fer també quan l'infant Jaume i el bisbe de Vic, vers el juny del 1339, van visitar la ciutat de Manresa. Pocs mesos després, l'agost del 1339, el van presentar al rei Pere III, perquè en donés llicència i diners per tal de dur-lo a terme. Finalment, el 23 d'agost del 1339, el rei va concedir el privilegi de construcció, juntament amb una reducció dels impostos (Gasol, 1971, p. 28).

La municipalitat de Manresa, amb el privilegi del Rei en mà i amb la possessió de diners per tirar-lo endavant, va escollir, d'entre els mestres d'obra actius a l'època, a Guillem Catà com a màxim responsable (mestre major).

La construcció de la Sèquia no va ser fàcil, ja que al llarg del seu desenvolupament van anar sorgint desavinences sobretot amb el bisbe de Vic, i en un cas, també amb els habitants de Santpedor. Per exemple, tant els uns com els altres no volien pagar els impostos que els tocava si ells no podien tenir accés a l'aigua. A més, el bisbe no volia que cap tram del recorregut passés per les seves terres. El resultat d'això, va provocar petites modificacions en el recorregut i en els contractes o, en el pitjor dels casos, llargues aturades en les obres. Cal destacar, que la paralització de les obres en alguns casos van respondre, també, a l'aparició de l'epidèmia de la pesta, on van morir molts habitants, o la implicació dels manresans en guerres.

Amb tot això, el 1376 encara s'havien d'enllestir els ramals de la Sèquia que distribuïen l'aigua pel regadiu, però un any després es va aconseguir que l'aigua arribés al peu de la muralla, el 1378 ja corria per gran part del terme municipal de Manresa, i finalment, el 1383, entrava a la ciutat de Manresa i es donava per acabada la Sèquia, 47 anys després d'iniciar la seva construcció.

El Plano topográfico y de regadío i la documentació annexa

Tot seguit passem a descriure, tant des de la vessant cartogràfica com geogràfica, els plànols parcel·lars que va traçar Marià Potó l'any 1867 i que són objecte d'estudi en aquest article. També es descriurà la documentació annexa relacionada amb els plànols esmentats, formada per: la llibreta on s'especifica la superfície i el propietari de cada parcel·la, els plànols referents a l'amidament i reconeixement de la Sèquia, i la memòria descriptiva que acompanya aquests últims plànols. A l'annex que acompanya aquest estudi, el lector trobarà la catalogació detallada d'aquesta cartografia parcel·lars.

El *Plano topográfico y de regadío de la ciudad de Manresa* està format per un únic full de grans dimensions (92,7 cm x 113 cm), tot i que a la cartel·la o part on apareix la llegenda (primers 31 cm començant pel marge inferior esquerra) el full s'amplia 14 centímetres, arribant a mesurar 127 cm. En aquest espai afegit hi apareix la relació de les partides, el títol, l'escala numèrica (1:5.000) i la gràfica (en metres), i la firma de l'autor. Altres elements cartogràfics, com és

el cas de la llegenda i l'orientació geogràfica, no apareixen en aquesta cartel·la. El nord geogràfic hi apareix inserit fora, mentre que la llegenda és, com en la majoria de mapes parcel·laris catalans de l'època, inexistent. Tot i que hom pot deduir-la de forma indirecta, ja que el seu autor fa servir una trama de colors força convencional i tradicional per representar cadascun dels elements existents: el blau per als rius, el vermell per als edificis i d'altres.

Els elements geogràfics representats es poden englobar en tres grans grups: els hidrogràfics (rius, torrents i el canal), els viaris (carreteres, camins, via del tren) i els de poblament (nucli de població, el poblament dispers). Finalment, cal afegir que aquest mapa, tot i estar representat sobre un full de tela setinada, traçat a mà i en color, es conserva en molt bon estat, ja que està guardat en una carpeta de paper lliure d'àcids.

Aquest mapa va acompanyat d'altres dos documents: una llibreta i un atlas amb el conjunt de plànols parcel·laris de les partides. Pel que fa a la llibreta, la qual es conserva en un estat deplorable, conté la documentació complementària del plànol, on són enregistrats els propietaris de cadascuna de les parcel·les representades i quines mides tenien aquestes, expressades en quarteres, quartans i picotins. És d'interès remarcar en aquest treball, que en alguns casos en aquestes columnes, a part de l'amidament, s'hi afegia el tipus de conreu existent en aquella parcel·la (vinya, secà, regadiu o si era un terreny erm). Cal destacar que entre el número de la parcel·la, el nom del propietari i la seva grandària hi havia una relació que, tal com es veurà més endavant, servia per determinar el nombre de vots que li corresponien a cadascun dels propietaris dins la Junta de la Sèquia. Per aquest motiu, a l'esmentada llibreta hi ha una altra columna, que tot i estar en blanc en tots els casos, està dedicada al nombre de vots. A més a més d'aquestes, n'hi ha tres més dedicades a anotar-hi l'adreça dels propietaris, les pessetes i els cèntims que cada propietari havia de pagar per les terres (està buida en tots els casos), i possibles observacions com canvis, errors en algunes de les columnes o d'altres aspectes.

El segon document és un atlas parcel·lari, compost per 20 fulls que contenen la representació parcel·laria de cadascuna de les partides que apareixen en el mapa de conjunt. Els fulls d'aquest atlas presenten molts aspectes cartogràfics similars als del mapa de conjunt com són: la utilització dels mateixos colors per la representació dels diferents elements geogràfics (més nombrosos en aquest cas); el tipus de material emprat (tela setinada); el nord (geogràfic); i un índex en el qual s'inclouen les parcel·les i altres elements cartogràfics com són les escales numèriques i les gràfiques. A més a més, també se conserva en molt bon estat.

Tanmateix, pel que fa referència a la informació cartogràfica, hi ha una gran diferència: conté una llegenda que indica el significat d'alguns dels colors i formes utilitzats per a la representació dels elements geogràfics de les partides. Però, a part d'aquesta diferència, la resta de característiques cartogràfiques (estat del document, si és manuscrit o no, i si és en color) són idèntiques a les del

plànol de conjunt. Cal afegir, a més a més, que els fulls d'aquest atles no estan relligats, sinó que es conserven tots junts en una carpeta, classificats i separats per fulls de paper en blanc per evitar que s'enganxin. I pel que fa referència a la informació geogràfica cal dir que en la representació dels elements geogràfics se segueix el mateix criteri que l'adoptat en el mapa parcel·lari de conjunt. Així, també els podem classificar en tres grans grups: els hidrogràfics, els viaris i els de poblament.

A més a més d'aquests documents, n'hi ha dos més que també formen part del conjunt de treballs cartogràfics duts a terme per Marià Potó l'any 1867 per a la Junta de la Sèquia: els plànols d'amidament i reconeixement de la Sèquia i la memòria descriptiva que els acompanya. El primer document el formen nou plànols, conservats en un arxivador específic. D'aquests, n'hi ha tres (obres de primer tram, obres del segon tram i obres del tercer tram) que constitueixen traçats de totes les obres d'importància, tenint en compte el seu alçat, secció i planta. Els sis plànols restants fan referència al traçat del canal (perfil transversal) en cadascuna de les sis seccions en què es va dividir l'estudi. D'aquesta manera, es podia amidar i representar gràficament de manera exacta tots els elements que es troben en cada punt del canal.

Amb aquest treball s'aconseguiria saber la longitud del canal, fet que s'explicarà més endavant de forma més detallada. Tots els plànols especifiquen, en una part que s'allarga uns centímetres més que l'àrea dedicada a la representació geogràfica, diverses característiques cartogràfiques com: el títol (sector que representen o si són obres), escala numèrica i gràfica (1:100 en els plànols d'obres i 1:2.000 en els del traçat del canal), longitud mesurada en cada secció, data i firma de l'autor. L'orientació geogràfica està expressada mitjançant la representació del nord magnètic i el vertader en el centre de cadascun dels fulls relatius a les diferents seccions. Per la seva part, els elements de caràcter geogràfic representats en aquests plànols es poden classificar en diversos grups. Un podria ser el dels camps de conreu pròxims al canal, que apareixen representats amb diferents trames, cadascuna de les quals deu representar un tipus diferent de conreu. Aquesta és, però, una afirmació que no podem assegurar de forma taxativa, atesa la manca de llegenda en tots aquests plànols. Un altre grup podria ser el dels elements de poblament (fàbriques, cases, etc.). I encara podríem establir-ne d'altres de grups com els viaris (carreteres, camins, etc.) i els hidrogràfics (canal, torrents, etc.). Per últim, podem acabar la descripció d'aquests plànols dient que es tracta d'una cartografia manuscrita en color.

Quant a la memòria descriptiva que acompanya aquests plànols i que va redactar el mateix Marià Potó, es tracta d'un document manuscrit que conté una variada i interessant informació sobre la Sèquia de Manresa. En primer lloc, fa referència a la història de la construcció de la Sèquia de Manresa (problemes, solucions, recorregut, etc.). A continuació, conté la descripció i amidament d'aquesta en sis seccions, així com també dels ramals que parteixen de la Sèquia quan arriba al Parc de l'Agulla. Tot seguit hi ha una explicació de les obres que

cal realitzar en certs sectors. Finalment, s'aborda el tema de l'aprofitament de l'aigua pel regadiu o com a força motriu de les fàbriques.

Motius dels plànols

L'existència d'aquesta planimetria parcel·laria planteja diferents qüestions. La primera, és per què existint-hi ja un detallat plànol parcel·lari del terme municipal de Manresa, aixecat l'any 1853, se'n va traçar un altre el 1867 (fig. 1 i 2) (Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 95- 106). Per intentar resoldre-la, s'ha esbrinat en primer lloc si el plànol de 1867 n'és una còpia o si, pel contrari, es tracta d'un document diferent. El *Plano topográfico del regadío y ciudad de Manresa* de Marià Potó cobreix només la part nord-est del mapa de 1853, que coincideix amb l'àrea de regadiu de Manresa (fig. 3).

Figura 1. Plànol parcel·lari de Manresa realitzat per Jean-Antoine Laur el 1853

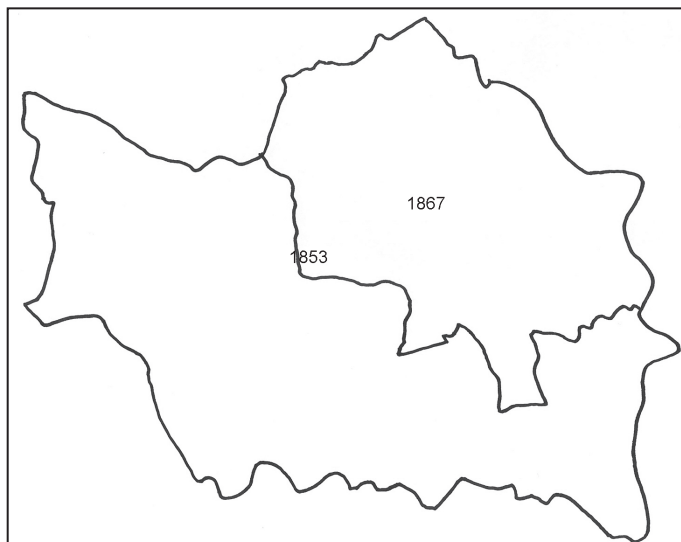

Figura 2. Plano topogràfic i de regadió de la ciutat de Manresa, Marià Potó, 1867

Font: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font.

Figura 3. Superfície que ocupa el plànol de 1867 respecte el de 1853

Tot i existir una certa similitud entre ambdós plànols, com s'estudiarà posteriorment, la gran diferència que hi ha entre l'un i l'altre és deguda a la finalitat per a la qual es van traçar. El primer, de 1853, atribuït a Jean-Antoine Laur, es va fer per motius estrictament fiscals i és fruit de l'aplicació del nou impost de la contribució d'immobles, cultiu i ramaderia, més conegut amb el nom de 'contribució territorial', establert l'any 1845 (Muro, Nadal, Urteaga, 2009). Amb aquest nou impost, els hisendistes liberals intentaven assolir dos objectius: assolir la suficiència financera de l'Estat liberal i reformular, a partir de criteris més equitatius i racionals, els principis del repartiment de la càrrega tributària (Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 17-60).

Per contra, el plànol de Potó es va realitzar a partir d'un encàrrec cartogràfic que li va fer la Junta de la Sèquia l'any 1856, l'objectiu del qual era fer un amidament i reconeixement de la Sèquia de Manresa, ja que no es feia des del 1815. Aquest encàrrec va quedar fixat en un contracte establert entre la Junta Administrativa de la Sèquia i Marià Potó, signat el 21 de juny de 1856, en el qual es donaven un total de vuit pautes a seguir. Les clàusules establertes no especificaven, en cap moment, que s'hagués de realitzar un plànol parcel·lari de la Sèquia. Però cal pensar que, a causa dels canvis de superfície experimentats per algunes parcel·les, al creixement de la població manresana, a l'augment de les hectàrees de regadiu a la zona del Poal i del Mas d'en Pla, a l'inici de la distribució d'aigua en xarxa el 1865, i als conflictes pel repartiment de l'aigua, en els últims anys, la Junta de la Sèquia es va veure obligada a aixecar un altre plànol parcel·lari, encara que fos molt similar al de 1853. En el contracte signat el 1856 no hi ha cap referència, tal com s'ha esmentat, a l'aixecament d'un plànol parcel·lari del regadiu, sinó simplement a un de caire topogràfic, el qual s'obtidria a partir de l'amidament de la Sèquia. Per aquest motiu, creiem que el plànol parcel·lari va ser una novena condició addicional que es va acordar més endavant arran de tots els canvis geogràfics que s'han esmentat i que s'estudiaran en els següents paràgrafs.

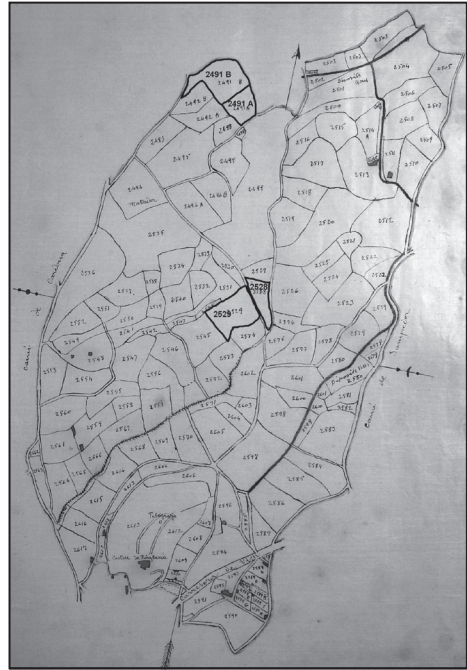
Pel que fa referència al parcel·lari, cal dir que tots dos plànols presenten a la zona de regadiu el mateix nombre de parcel·les, unes 1.500 aproximadament. Però, malgrat mantenir aquestes xifres, en alguns casos les parcel·les pateixen modificacions en la seva forma (taules 1, 2, 3 i figures 4, 5, 6, 7, 8, 9). Aquests canvis en la morfologia del parcel·lari de rústica, sobretot prop les zones d'aigua, molt possiblement fou deguda a la venda de terres o bé al seu arrendament, tot i que en cap dels documents consultats s'especifiqui cap d'aquests supòsits. Tot i això, la numeració de les parcel·les es manté inalterable, ja que en cas de que una parcel·la del plànol de 1853 s'hagi subdividit al plànol de 1867, Potó les hi dona el mateix número, però a més hi afegeix una lletra A, B, C, etc. (taules 1 i 2).

Figura 4
 Detall de la partida de les Tortonyes
 (1853)

Font: Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 95- 106.

Figura 5
 Detall de la partida de les Tortonyes
 (1867)

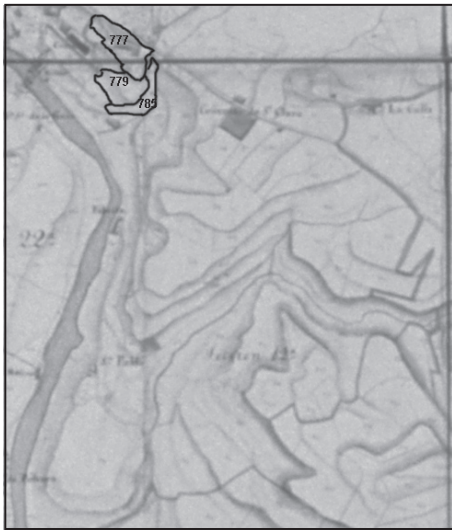
Font: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font

Taula 1. Comparació de la superfície d'algunes parcel·les de la partida de les Tortonyes (1853-1867)

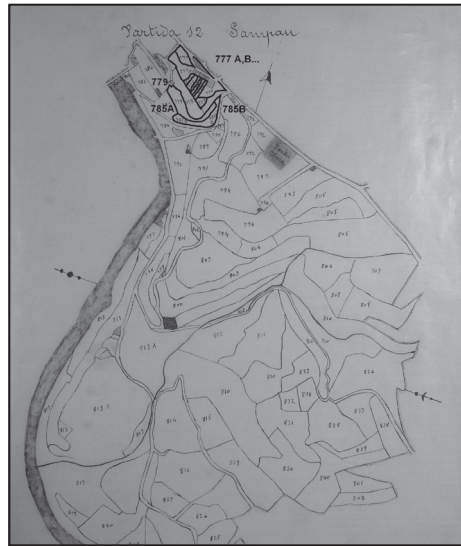
1853				1867			
Núm. Parcel·la	Quarteres	Quartans	Picotins	Núm. Parcel·la	Quarteres	Quartans	Picotins
2491	4	8	3	2491 A	3	3	3
				2491 B	1	6	0
				total	4	9	3
2509	1	3	1	2509	1	3	1
2512	4	11	2	2512	4	11	1
2528	1	3	2	2528	1	3	2
2529	2	10	3	2529	2	10	3

Font: Documentació annexa als plànol de 1853 i de 1867 (ACA i CDAH Can Font)

Figura 6
Detall de la partida de Sant Pau
(1853)

Figura 7
Detall de la partida de Sant Pau
(1867)

Font: Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 95- 106.

Font: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font

Taula 2. Comparació de la superfície d’algunes parcel·les de la partida de Sant Pau (1853-1867)

1853				1867			
Núm. Parcel·la	Quarteres	Quartans	Picotins	Núm. Parcel·la	Quarteres	Quartans	Picotins
777	0	9	1	777 A	0	5	0
				777 B	0	4	3
				777 C	0	1	1
				777 D	0	1	1
				777 E	0	1	3
				777 F	0	1	0
				777 G	1	0	3
				777 H	0	8	1
				777 I	0	8	0
				777 J	0	1	2
				Total	1	30	14
779	1	1	3	779	0	10	3
785	0	7	1	785 A	0	7	3
				785 B	0	5	2
				Total	0	12	5

Font: Documentació annexa al plànol de 1853 i de 1867 (ACA i CDAH Can Font)

Figura 8
Detall de la partida de Mas d'en Pla
(1853)

Font: Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 95- 106.

Figura 9
Detall de la partida de Mas d'en Pla
(1867)

Font: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font

Taula 3. Comparació de la superfície d'algunes parcel·les de la partida del Mas d'en Pla (1853-1867)

1853				1867			
Núm. Parcel·la	Quarteres	Quartans	Picotins	Núm. Parcel·la	Quarteres	Quartans	Picotins
1975	2	4	0	1975	2	4	0
1976	27	1	0	1976	27	1	0
1981	2	1	3	1981	2	1	3
1985	3	1	3	1985	2	13	3
1990	2	9	1	1990	5	8	3

Font: Documentació annexa al plànol de 1853 i de 1867 (ACA i CDAH Can Font)

Per acabar amb el tema del parcel·lari també cal comentar que la numeració emprada per designar les partides (de la 1 a la 10, la 12 i de la 36 a la 43) només és manté de forma idèntica quan es presenten les partides per separat en els fulls de l'atles parcel·lari que acompanya el plànol de 1867, o quan s'enumeren en la pàgina inicial d'aquest atlas, on també apareix la llegenda emprada per traçar-los. Tanmateix, en el plànol de conjunt de 1867 estan numerades de forma diferent: de la 1 a la 19.

El segon fet que es creu que podria empènyer a la Junta de la Sèquia a realitzar un plànol parcel·lari del regadiu al 1867, és el creixement de la població. Aquest fenomen es va produir per la demanda creixent de mà d'obra per part de les indústries que hi

havia a la ciutat. El resultat d'aquest creixement va ser que Manresa passés de tenir 9.302 habitants el 1839, a tenir-ne 15.160 al 1866 (Oliveras, 1985, p. 29-33). Per tant, amb aquest creixement de població, era evident que es necessitaria fer un nou repartiment de l'aigua perquè fos equitatiu a tots els habitants i necessitats.

Per si no n'hi hagués prou amb els fets anteriors per dur a terme el plànol, cap al 1865 es va realitzar una ampliació del regadiu envers la zona del Poal i Mas d'en Pla, la qual es demostra en la següent cita: “*El 1865 se ensancha el regadio de Manresa conduciendose el agua de la Acequia para el riego á los terminos del Poal y Mas d'en Plá, suscitóse un año después entre propietarios y aparceros la violenta cuestión de la rebassa morta (...)*” (Fius, 1902, p. 24-25). Per tal d'observar l'abast d'aquesta ampliació s'haurien de comentar els límits del regadiu abans i després del 1865, però fins el moment no s'ha trobat cap document que ho especifiqui. En canvi, sí que es coneixen les hectàrees de regadiu des de principis del segle XVIII fins a la segona meitat del segle XX, en les quals es demostra un creixement considerable d'aquestes terres. Segons les dades del cadastre del segle XVIII, el municipi de Manresa tenia entre 459 i 479 ha dedicades a regadiu, superfície que va augmentar fins a 620 ha el 1860 i que l'any 1975 va assolir la xifra de 800 ha, segons Ramon Canals, i de 1.000 ha, segons el geògraf Joan Vilà-Valentí (Ferrer, 1987, p. 180-183). Aquest fet es dona perquè moltes terres de secà passaven a ser de regadiu, ja que d'aquesta manera s'augmentava la renda de la terra i en conseqüència hi havia un augment de plusvàlua. A continuació, es possible veure com a la partida del Poal (fig. 10 i 11) i del Mas d'en Pla (fig. 12 i 13), del plànol de 1867, hi ha una línia traçada (canal de regadiu) que passa per enmig d'elles. En canvi, en el de 1853 aquesta línia és inexistente. Malgrat no haver trobat documents específics que demostrin aquesta ampliació, sí que queda remarcat en aquestes imatges el que va succeir en aquest sentit entre 1853 i 1867.

Figura 10

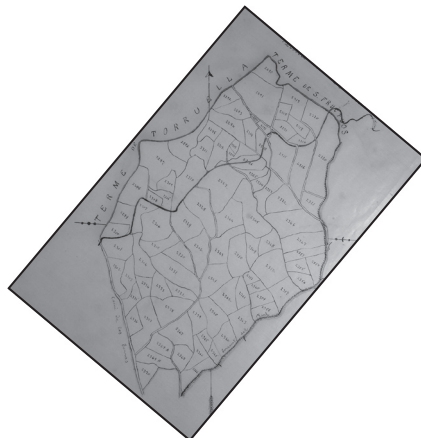
Detall de la partida del Poal (1853)

Font: Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 95- 106.

Figura 11

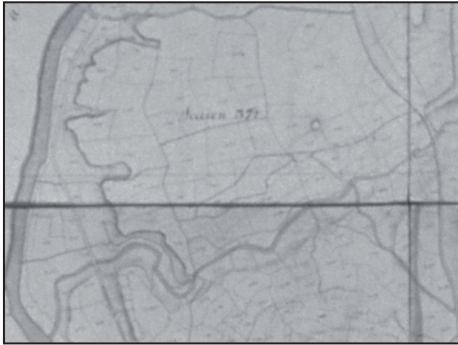
Detall de la partida del Poal (1867)

Font: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font

Figura 12

Detall de la partida de Mas d'en Pla
(1853)

Font: Nadal, Urteaga, Muro, 2006, p. 95- 106.

Figura 13

Detall de la partida de Mas d'en Pla
(1867)

Font: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font

El quart motiu pel qual es va decidir tirar endavant el plànol parcel·lari de 1867, és pels canvis urbanístics que s'anaven produint a la ciutat des del 1853, novament com a conseqüència de l'augment de població. El primer canvi va ser l'enderrocament de les muralles, i el segon, la construcció de la primera xarxa de distribució d'aigua potable a la ciutat, la qual va ser possible amb la construcció dels Dipòsits Vells el 1865, obra de Marià Potó. Cal destacar que l'augment de la població i de les seves necessitats va fer que aquests dipòsits esdevinguessin insuficients al cap de pocs anys de ser construïts. Per aquest motiu, se'n van haver de construir uns de nous al 1883.

Finalment, els conflictes derivats del propi aprofitament de l'aigua, podrien ser el factor detonant per a l'aixecament d'un nou plànol parcel·lari. Aquest conflicte va venir donat perquè els pagesos, a mitjan segle XIX, havien de compartir part de l'aigua de què disposaven amb el sector industrial i manufacturer. Aquest fet era degut a què la maquinària de les fàbriques, per tal de funcionar, s'havien de valer de l'aigua dels torrents i rius (Solà, 2004, p. 160-166).

Les zones de la ciutat de Manresa on es van establir les fàbriques que funcionaven amb energia hidràulica es trobaven en tres àmbits geogràfics diferents: al voltant del riu Cardener, als ramals de la Sèquia i a l'interior de la ciutat: als torrents dels Predicadors i de Sant Ignasi. Aquests dos torrents es nodrien d'aigües de diferents aportaments hídrics: de les escorrialles directes de les aigües de la Sèquia, un cop s'havien utilitzat a la zona de regadiu, de les fonts originades per filtracions d'aquesta aigua, o bé per l'aigua de pluja.

El riu Cardener portava una quantitat d'aigua molt superior (6,32 m³/s durant el període 1912-1942) a la dels torrents. El cabal del torrent de Sant Ignasi era de 0,5 m³/s, i encara podia ser més minso o inapreciable en èpoques, com l'estiu, en què l'aigua fos escassa.

Tot i aquesta diferència de cabals, el torrent de Sant Ignasi, més important que el dels Predicadors, donava una potència superior a les fàbriques, a causa del gran desnivell que hi havia al llarg dels seus tres quilòmetres. Un desnivell que s'accentuava en els seus darrers cinc-cents metres, els que van de la plaça de Sant Ignasi fins a la desembocadura en el riu Cardener, on el desnivell era de vint metres. Aquesta és la raó per la qual els fabricants manresans estaven interessats a establir-se en aquest torrent, i encara més a la zona del Molí de Salt, on hi havia una alçada de catorze metres per on l'aigua s'escolava amb gran potència.

Durant els inicis de la industrialització, l'aigua de la Sèquia era destinada, principalment, al regadiu, tal i com es pot copsar en la informació de 1857, elaborada pel geògraf Josep Oliveras (taula 4).

Taula 4. Repartiment de l'aigua de la Sèquia a Manresa (1857)

Usos de l'aigua	litres/segon
Per regar 1.693 ha a raó de ½ litre per ha	846,5
16.200 habitants a raó de 100 litres diaris	18,5
Augment de població	5
Tints i blanqueigs	21
Aiguardents i sabó (fàbriques)	5
Teuleries i bòbiles	16
Presó, cases de beneficència i hostals	10
Cases de banys	2
Escorxador	1
Arbrat públic	2
Gasòmetre	1
5 fonts públiques	20
Pèrdua per filtracions al llarg dels 26 km de canal	60
Total	1.008

Font: Oliveras, 1986, p. 140

En aquest sondeig de la quantitat d'aigua per sectors, es pot observar com amb l'aigua de la Sèquia (1.000 l/s) no era suficient per abastir-los tots, i menys si es tenia en compte l'ús industrial, el qual necessitava disposar de 448 l/s pro-

vinents, hipotèticament, de les aigües sobrants de regadiu. Per tant, queda clar que no tots els sectors podrien optar a la quantitat d'aigua que necessitaven, provocant que els més avantatjats fossin els que tenien el control de l'aigua. Aquest fet, va provocar l'inici d'un conflicte (pagesos – industrials) per l'ús i control d'aquest bé.

Els primers conflictes entre ambdós grups per aquesta qüestió daten dels inicis mateixos de la industrialització. Així, l'any 1806 el fabricant Cots va informar a l'Ajuntament de Manresa que volia “*poner máquinas de torcer seda con otras de hilo y cardar algodón para su propia fábrica de unas casas y tierras que posee junto al torrente llamado Predicadores*”. I el consistori manresà li va denegar, segons Josep Oliveras, la seva sol·licitud, al·legant el següent: “*sin otro motivo que el de la oposición de los labradores, alegando estos que en tiempos secos y de escasez de aguas, los fabricantes para tenerlas irían a buscarlas lejos para encaminarlas al torrente y se les perjudicaría en el riego de sus tierras cuando estan pagando treinteno de su granos para el logro de este beneficio*” (Oliveras, 1986, p. 141).

Per tant, des d'aquest moment comencen les disputes entre aquests dos grups, els industrials i els pagesos, pel control d'un bé tan escàs i necessari com és l'aigua. Cal dir que, fins i tot Marià Potó a l'apartat final de la seva memòria escrita del reconeixement i amidament de la Sèquia, fa esment d'aquestes adversitats.

Tot això es va voler solucionar mitjançant reglaments que establissin una jerarquia justa, i no en funció del capital. Aquest objectiu no es va aconseguir fins aprovar-se el reglament de 1859: *Reglamento para el gobierno y administración de la acequia*. En ell s'especificava que a la Junta General de la Sèquia no hi hauria només industrials i comerciants, com havia passat fins aleshores, sinó que hi serien presents també tots els propietaris de terres de la zona de regadiu, així com l'Ajuntament en ple. Els pagesos tindrien un vot ponderat segons la superfície de terres que posseïen (un vot per cada 50 àrees de terres de regadiu) i un altre per ser membres de l'Ajuntament.

Amb aquest nou reglament era necessari tenir controlada la superfície de cadascuna de les terres de regadiu, fet que no s'havia tingut en compte en el contracte de 1856, ja que, com s'ha comentat, el reglament data de 1859. És per aquest motiu que es va decidir, posteriorment a la data de contracte, traçar un plànol parcel·lari.

En aquest sentit, es pot dir que l'aixecament del plànol de 1867 no va obeir únicament a raons hídriques sobre el repartiment de l'aigua, sinó que va respondre també a motius polítics. Aquesta és la raó per la qual, a la llibreta, on s'exposen tots els propietaris de cada parcel·la, hi consta una columna dedicada al nombre de vots que li correspon a cada parcel·la. Amb l'aprovació d'aquest reglament, el poder i, en conseqüència, el control de l'aigua, estava a mans dels grans propietaris de terres, els quals eren, en gran part i al mateix temps, industrials o tenien importants interessos econòmics en aquest sector.

L'autor

La decisió de la Junta de la Sèquia de contractar el 1856 a Marià Potó, per tal de dur a terme els treballs d'amidament i cartografia parcel·laria de la Sèquia de Manresa, va obeir a diverses raons. La Junta podia haver intentat contractar el geòmetra francès Jean-Antoine Laur, que era l'autor de l'excel·lent plànol parcel·lari del terme municipal de Manresa de 1853. Però aquesta opció no era possible, ja que l'any 1854 la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando li va denegar l'autorització per poder treballar a Espanya com a agrimensor (Muro, Nadal, Urteaga, 2009). Davant d'aquest fet, se suposa que es va escollir Marià Potó, ja que aquest era, aleshores, un dels principals tècnics de l'Ajuntament de Manresa i un home molt vinculat a la societat manresana de l'època. Cal destacar que s'haurien pogut contractar altres agrimensors de la comarca i del municipi com era el cas de Josep Badul, el qual pagava el impost de la contribució industrial i de comerç com a agrimensor a l'Ajuntament de Manresa.

Marià Potó i Galera, que era d'origen aragonès, havia obtingut el títol de mestre d'obres per l'Escola de Belles Arts de Barcelona el 24 de març de 1855 (Bassegoda, 1973, p. 95). També estava en possessió, com molts altres tècnics de l'època, del títol d'agrimensor i del de director de camins veïnals. Una de les seves principals activitats professionals més conegudes va ser la d'assessorar l'Ajuntament de Manresa com a mestre d'obres, esdevenint el primer d'aquests tècnics titulats amb què va comptar aquest consistori (Oliveras, 1986, p. 202). Durant un cert temps va col·laborar amb l'arquitecte Antoni Rovira i Trias en tasques arquitectòniques i urbanístiques dutes a terme per l'Ajuntament de Manresa, fins que, durant els anys 1855 i 1863, va passar a assumir-ne la direcció tot sol. Durant aquests anys (1856) i fins aproximadament el 1868, Marià Potó residí a la ciutat de Manresa, concretament al carrer Muralla del Carme número 4 (*La contribución industrial y de comercio, 1850-1870*).

L'any 1861 va fer una còpia del *Plano geométrico de Manresa*, traçat el 1847 per A. Rovira i Trias (Oliveras, 1986 i 2008). Més tard, entre 1861 i 1865, va construir els Dipòsits Vells de Manresa. La darrera obra que va realitzar en aquesta ciutat va ser precisament l'amidament i reconeixement de la Sèquia de Manresa, dut a terme l'any 1867. A més d'aquestes treballs, possiblement els més coneguts, en va fer molts d'altres a la ciutat de Manresa, relatius a l'obertura, arrencament i eixamplament de carrers, així como a la construcció d'edificis.

El 7 d'abril de 1859 va ser autoritzat, mitjançant una Reial Ordre, a realitzar els estudis del traçat d'una línia de ferrocarril, que connectés les poblacions de Manresa i Sallent, passant per Santpedor (*Revista de obras públicas, 1859, p. 112*). També va treballar en el terme municipal de Manresa com a agrimensor, la qual cosa li comportà diversos conflictes de caire professional. La Secció d'Arquitectura de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi va obrir un expedient relatiu a les seves activitats com a agrimensor, arran d'una denúncia presentada

contra ell pels agrimensors manresans Marià Perera i Llibons, i Ignasi Roig (Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, 1850-1866).

D'altra banda, en el moment d'iniciar les seves tasques d'amidament i cartografia parcel·lària de la Sèquia de Manresa, comptava ja amb una certa experiència en treballs vinculats a aprofitaments hídrics. Així, el 17 de març de 1860, va rebre autorització reial, juntament amb Francisco Calvo, per tal d'executar obres sobre el riu Cinca amb la finalitat d'augmentar el cabal d'aigua que portava l'anomenada Sèquia de Pomar (*Gaceta de Madrid*, 1860, núm. 77).

Les estretes vinculacions de Marià Potó amb la ciutat de Manresa no es limitaren únicament a l'àmbit estrictament professional. Amb el triomf de la Gloriosa, el setembre de 1868, va ser escollit membre de la Junta Revolucionària de la Diputació de Barcelona i diputat de la Diputació de Barcelona en representació del Partit Progressista pel partit judicial de Manresa, càrrec que ocupà fins l'any 1871 (Rubí, 2003, p. 209; Rodon, 2007, p. 222). Després, a partir de 1881, Marià Potó va deixar la capital del Bages i s'instal·là a Barcelona, on va treballar fins l'any 1897 (Bassegoda, 1973, p. 95). De la seva etapa barcelonina sabem que l'any 1890 residia al municipi de Sant Gervasi de Cassoles, on va treballar com a mestre d'obres.

Conclusions

Els treballs i els aprofitaments hídrics han generat, des de ben antic, una gran activitat cartogràfica, que s'ha traduït en un gran tipologia de mapes. Una tipologia en la qual es poden trobar des de mapes topogràfics de canals de regadiu o de navegació, de preses, de conduccions d'aigua potable fins a mapes hidrogràfics relatius al cabal dels rius. Dins d'aquesta extensa família de mapes, el *Plano topográfico del regadío y ciudad de Manresa* de Marià Potó constitueix un bon exemple d'un determinat tipus de mapes: els de la cartografia parcel·lària relacionada amb els aprofitaments hídrics.

Aquest tipus de planimetria, de la qual tenim alguns bons exemples a casa nostra durant la segona meitat del segle XVIII, va experimentar un gran desenvolupament al Principat a partir de la dècada de 1830. L'eclosió d'aquest tipus de cartografia es va produir aleshores com a conseqüència de la desamortització d'un bé públic com era l'aigua, així com dels creixents conflictes que plantejà, en molts llocs de Catalunya, el seu control i aprofitament.

Si bé aquest treball s'emmarca dins d'una línia d'història de la cartografia de Catalunya, cal assenyalar que el coneixement i anàlisi d'aquesta cartografia parcel·lària pot ser també de gran utilitat per a tots els geògrafs, historiadors, economistes i naturalistes interessats en la història de les transformacions del paisatge rural de la Catalunya contemporània. Per això, no ens hem limitat a explicar qui va ser l'autor del mapa i quins van ser els motius que van portar

a la Junta de la Sèquia a realitzar-lo, sinó que també s'ha elaborat un detallat catàleg de la cartografia parcel·lària estudiada per tal que serveixi de base de dades per a futurs investigadors.

La cartografia parcel·lària del municipi de Manresa va ser traçada al 1867 per Marià Potó, el qual l'any 1856 havia estat contractat per la Junta de la Sèquia per de dur a terme un seguit de treballs cartogràfics com l'amidament i el reconeixement de la Sèquia, entre els quals no constava la realització d'un plànol parcel·lari de l'àrea irrigada per aquest canal. Però, a mesura que anaven avançant les tasques d'amidament, s'anaren produint al municipi de Manresa tot una sèrie de canvis com el creixement de la població, l'augment del nombre de fàbriques prop dels cursos d'aigua (riu Cardener, ramals de la Sèquia o Torrent dels Predicadors i de Sant Ignasi), l'ampliació del regadiu a la zona del Poal i Mas d'en Pla (entre 459 i 479 ha el segle XVIII a 620 el 1860) i la implementació de la xarxa d'aigua potable a l'any 1865. Totes aquests fets, no deixen de ser suposicions fomentades a partir del coneixement de l'evolució del municipi manresà en l'època en qüestió. Això és perquè, fins el moment, no ha estat possible trobar cap document que exposés els motius concrets que van empènyer a la Junta de la Sèquia a realitzar aquest plànol parcel·lari que va traçar Marià Potó.

La cartografia parcel·lària del municipi de Manresa, traçada per Marià Potó el 1867, només representa la part nord-est d'aquest municipi, on està situada la principal àrea de regadiu. Pocs anys abans, el 1853, aquesta àrea, juntament amb la resta del terme municipal de Manresa, ja havia estat representada en un altre plànol parcel·lari traçat pel geòmetra francès Jean-Antoine Laur. En un principi, si hom realitza una comparació general entre ambdós documents cartogràfics pot arribar a pensar que el plànol de Potó constitueix una còpia del plànol del geòmetra francès, ja que coincideixen totalment les partides. Però, si hom realitza una lectura més detallada s'observen ja certes variacions d'algunes parcel·les i dels diferents elements representats. Per exemple, la parcel·la número 2491 de la partida del Mas d'en Pla n'és només una al 1853, en canvi al 1867 ja s'havia dividit en dues parts (A i B). Un altre dels canvis, va ser la modificació de les dimensions d'algunes parcel·les, així trobem que la parcel·la número 1990 de la partida de Mas d'en Pla mesura 2 quartans, 9 quarteres i 1 picotí al 1853, en canvi al 1867 la superfície era de 5 quarteres, 8 quartans i 3 picotins. Finalment, l'últim canvi destacable entre aquests dos plànols parcel·laris (1853 i 1867) és que en el segon, apareix l'ampliació del regadiu a la zona del Poal i del Mas d'en Pla. Malgrat totes aquestes variacions, s'ha de destacar que algunes parcel·les no van patir modificacions, com és per exemple, la número 1975 de la partida del Mas d'en Pla.

Per tant, queda clar que pels motius suposats anteriorment, hi va haver un canvi en el parcel·lari del regadiu manresà que la Junta de la Sèquia va trobar convenient reflectir en un nou plànol parcel·lari. D'aquesta manera se solucionarien part dels problemes pel repartiment de l'aigua de la Sèquia.

Bibliografia

- ALABERN, Josep; VIRÓS, Lluís (2002). *Al voltant de la construcció de la Sèquia de Manresa*. Sant Vicenç de Castellet: Farell.
- BASSEGODA, Juan (1973). *Los maestros de obras de Barcelona*. Barcelona: Editores Técnicos Asociados.
- BURGUEÑO, Jesús [dir.] (2001). *Atlas de les viles, ciutats i territoris de Lleida*. Lleida: Diputació de Lleida – Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.
- CASAS, Adrià (2004). *Les Pedres de la Sèquia: un recorregut pel seu paisatge*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages – Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.
- COMISIÓN DE ESTUDIOS HISTÓRICOS DE OBRAS PÚBLICAS Y URBANISMO (1985). *Planos históricos de obras hidráulicas*. Madrid: Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo.
- FERRER, Llorenç (1987). *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central. Segles XVIII i XIX*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- FRANQUESA i CODINACH, Teresa (1983). *Coneguem La Sèquia*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa.
- Gaceta de Madrid* (1860). Madrid, núm. 77.
- GARCIA, Gal·la (2002). *Manresa: Recull gràfic 1876-1956*. Barcelona: Efadós.
- GASOL, Josep M. (1971). *Manresa. Panorama d'una ciutat*. Manresa: Gràfiques Montaña, S.A.
- KAIN, Roger J.P.; BAIGENT, Elizabeth (1992). *The cadastral map in the service of the State: a history of property mapping*. Chicago: The University of Chicago Press.
- MARTIN PASCUAL, Manel (1999). *El Rec Comtal, 1822-1879. La lluita per l'aigua a la Barcelona del segle XIX*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.
- MURO, José Ignacio; NADAL, Francesc; URTEAGA, Luis (2009). "Un geòmetra francès a Espanya: Jean-Antoine Laur (1850-1860)". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* [Barcelona], núm. 66, p. 53-73.
- NADAL, Francesc; URTEAGA, Luis; MURO, José Ignacio (2006). *El territori dels geòmetres. Cartografia parcel·laria dels municipis de la província de Barcelona (1845-1895)*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- NADAL, Francesc (2007). "Els atles parcel·laris municipals de la província de Barcelona (1851-1882)". En: MONTANER, Carme; NADAL, Francesc; URTEAGA, Luis [eds.]. *La cartografia cadastral a Espanya (segles XVIII-XX)*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya, p. 95-106.
- OLIVERAS, Josep (1981). "El Pla geomètric de Manresa, de Rovira i Trias (1847)". *Miscel·lània d'Estudis Bagencs* [Barcelona], núm. 1, p. 151-162.
- (1985). *Desenvolupament industrial i evolució urbana a Manresa (1800-1870)*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa.
- (1986). *La consolidació de la ciutat industrial: Manresa (1871-1900)*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa.
- (2008). *Plano geométrico de la muy noble y muy leal ciudad de Manresa levantado por el arquitecto Antonio Rovira y Trias*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya.
- PAVÓN, David (2008). *Gran obra hidràulica i territori a les conques de la Muga i del Fluvià (1850-1980)*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos.
- Revista de obras públicas* (1859). Madrid, vol. 9, p.112.
- RIBAS, Pasqual (2001). *Atlas de Castelló d'Empúries (segles XVII al XIX)*. Castelló d'Empúries: Ajuntament.

- RODON, M. Assumpta (2007). "Presidents i diputats de la Diputació de Barcelona". A: RIQUER, Borja de [ed.]: *Història de la Diputació de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona, vol. 3, p. 180-231.
- RUBÍ, Maria Gemma (2003). *El món de la política en la Catalunya urbana de la restauració. El cas d'una ciutat industrial, Manresa 1875 – 1923*. Cerdanyola del Vallès: Universitat Autònoma de Barcelona.
- SARRET, Joaquim (1987). *La Cèquia de Manresa*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa.
- SOLÀ, Àngels (2004). *Aigua, indústria i fabricants a Manresa, 1760-1860*. Manresa: Centres d'Estudis del Bages.

Fonts d'arxiu

- Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi (1850-1866): *Expedient d'arquitectes, mestres d'obres i agrimensors*.
- Arxiu Històric Comarcal del Bages: *La contribución industrial y de comercio de Manresa (1850 – 1870)*.
- Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font: *Convenio que hizo en 21 de junio del 1856 la Junta de la Acequia con Don Mariano Potó para que este levantara el plano de la acequia o canal de esta ciudad. Registro núm. 2 de los documentos de la caja de hierro de la Junta de la Acequia*.

Annex. Catalogació del *Plano topográfico del regadío y ciudad de Manresa (1867)* i dels documents relacionats

1. Informació general del plànol

Títol: Plano topográfico del regadío y ciudad de Manresa.

Signatura: Mariano Potó

Data: 31 de gener de 1867.

Escala: numèrica (1:5.000) i gràfica.

Mapa: en un full de tela setinada, ms., col.

Mides: 92,7 cm x 113 cm

Nord: geogràfic

Llegenda: al mapa original no n'hi ha, en canvi, com es veurà posteriorment, en la representació de les partides sí.

Arxiu: Centre de Documentació i Arxiu Històric de Can Font.

Observacions cartogràfiques: les mides de conjunt que s'han donat del mapa no són del tot exactes, ja que en els primers 31 centímetres de la part inferior, el mapa fa d'ample 127 cm. Després d'aquests primers centímetres, passa a fer els 113 cm comentats anteriorment. Aquesta part més ampla d'un costat del document és perquè s'hi insereix el títol, l'escala, les seccions que engloba i la firma de l'autor.

Observacions del document: el plànol en qüestió es troba en bon estat de conservació, sense cap tipus de restauració, i està guardat en una carpeta per plànols lliure d'àcids.

2. Informació detallada del plànol de conjunt

Plànol parcel·lari dividit en 19 partides: El Colomer, La Parada, El Guix, Pujada Roja, El Juncar, Viladordis, Els Trullols, Mas d'En Roca, Micer Mas, La Culla, Sant Pau, La Yrla, Puigberenguer, Les Tortonyes, La Atalaya, Mas d'En Pla, Masterrós, El Poal, Casa Font.

Elements geogràfics a destacar:

Hidrografia: Torrent del Pual

Xarxa viària: Camino de Cardona, Camino de las Torras, Carretera de Cardona, Carretera Puente Nuevo, Camino de Santpedor, Camino de Sallent, Carretera de Vich, Camino de la era de Juvells, Camino del Grau, Camino de Viladordis, estació de ferrocarril.

Poblament: nucli de població i poblament dispers: Puente Nuevo, Puente Viejo, Palanca Moderna, Palanca de Hierro.

3. Informació detallada de les partides del plànol

3.1 Les partides

Número i nom de la partida	Límits de termes	Hidrografia	Xarxa viària	Poblament
1. El Colomer	Sant Iscle			
2. La Parada			Ctra. Santpedor, Camí del Colomer, Ctra. de Vic, Camí de Sallent	
3. El Guix	Sant Fruitós de Bages		Ctra. de Vic, Camí de Sallent	Dispers: El Guix i la Fàbrica del Guix
4. La Pujada Roja			Ctra. de Vic, Camí de Sallent, Camí del Grau i Camí de la Creu Trencada	
5. Juncar	Viladordis		Ctra. de Vic, Camí del Grau i Camí de la Creu Trencada	
6. Viladordis	Viladordis	Torrent del Grau	Camí de Berga, Camí de les Canals, Camí del Grau	
7. Trullols			Camí del Grau	
8. Mas d'En Roca	Viladordis		Camí d'En Roca, Camí de Vilomara	
9. Micermàs			Ctra. Santpedor, Ctra. de Vic i Carrer dels Dos	
10. La Culla			Camí de l'Era d'en Juvells, Camí d'en Roca, Camí de Vilomara, Camí de Casa Gravat	
12. Sant Pau				Església de Santa Cova, Església de Santa Clara
36. Masterrós	Joncadella		Ctra. de Cardona, Camí de Cardona, Camí de les Torres	
37. Mas d'En Pla			Ctra. Cardona	
38. Puigberenguer		Torrent del Poal	Ctra. Cardona, Camí de Cardona	
39. La Irla	Viladordis	Torrent del Grau	Ctra. Cardona	Dispers: Pont Nou, Fàbrica de Panyos
40. El Poal	Sant Fruitós de Bages, Torroella	Torrent del Poal	Camí de les Torres	
41. Font de la Serra	Sant Fruitós de Bages	Torrent del Poal	Camí de Santpedor	Dispers: Casa Font, Mina
43. Les Tortonyes	Viladordis	Torrent del Grau	Camí de Cardona, Ctra. de Vic, Camí de Santpedor	Dispers: Dipòsits Nous i vells, Telègraf, Castell de Puigterrà

Els plànols de les partides, tots ells molt ben conservats, no es presenten lligats els uns amb els altres, sinó tot el contrari ja que cadascun és independent. Però tot i així, el conjunt de 20 fulls es guarden ordenats en una carpeta lliure d'àcids i amb papers blancs intercalats entre els fulls per evitar que els hi apareguin fongs o s'enganxin.

A la primera pàgina hi ha un índex on s'enumeren cadascuna de les partides de la següent manera: 1. El Colomer, 2. La Parada, 3. El Guix, 4. Pujada Roja, 5. El Juncar (Joncar), 6. Viladordis, 7. Els Trullols, 8. Mas d'En Roca, 9. Micermas, 10. La Culla, 12. Sant Pau, 36. Masterrós, 37. Mas d'En Pla, 38. Puigberenguer, 39. La Yrla, 40. El Poal, 41. Font de la Serra, 42. Atalaya, 43. Tortonyes.

A part d'això en aquesta pàgina inicial, també es pot veure l'escala numèrica (1:5.000), la gràfica i la llegenda utilitzada per representar els diferents elements de les partides.

3.2 Llibreta de dades de les partides

Observacions del document: no es conserva en molt bon estat, fet que provoca que moltes dades no es llegeixin correctament. A més, hi ha informació afegida a posteriori sense indicar-ne la data.

Informació: dividida en general en les deu columnes següents:

Número de orden: és el número assignat a cadascuna de les parcel·les amidades i representades. En tots els casos aquesta relació està omplerta.

Votos: són els vots que té cada propietari en el moment de prendre alguna decisió. Aquests seran depenent de la proporció de terra que es posseeix. Està en blanc en tots els casos.

Nombre y apellidos: s'esmenten els propietaris de cada parcel·la. Aquesta relació està omplerta en tots els casos.

Domicilios: lloc de residència dels propietaris de les terres. Està en blanc en tots els casos.

Cuarteres, quartanes i picotines: són tres columnes diferents en les que s'expressa, de forma numèrica, la grandària de cada parcel·la. En tots els casos unes o altres estan omplertes, però no sempre hi són totes.

Pesetas i centimos: són dues columnes que expressen la quantitat de diners que el propietari hauria d'abonar per tal d'obtenir l'aigua per a les seves terres.

Observaciones: és una columna en la qual s'introdueix qualsevol dada que no s'ha expressat anteriorment, o bé rectificacions de les facilitades en altres columnes.

Excepcions: en alguns casos, s'hi afegeixen tres columnes més sobre mesures (quarteres, quartans i picotins), ja que les que ja s'han indicat abans s'hi esmenten únicament els conreus de regadiu, mentre que en aquestes altres, els d'erm o vinya.

